

Ảnh: THE ECONOMIST

BREXIT VÀ QUỐC HỘI TREO

Tất cả những gia đình hạnh phúc đều giống nhau, nhưng mỗi gia đình bất hạnh lại bất hạnh theo những cách rất khác nhau. Đó cũng là số phận của nước Anh đang loay hoay trong cuộc chia tay Brexit nhọc nhằn.

◆ SÁNG ÁNH

Cậu bé Boris Johnson nghe đâu nửa thế kỷ trước đã mơ thành thủ tướng và giấc mơ nay đã thành hiện thực, trong khi mái tóc vàng bông bênh của cậu vẫn rối bù như ngày còn bé. Ông Johnson nay là một người rất quyết tâm và không dễ gì nản chí, một khi đã nắm cờ, dứt khoát phải phát, bất kể việc cờ đến tay ông vào một thời điểm khó khăn về mặt chính trị.

KHÔNG HỢP LÀ CHIA TAY

“Khó khăn” còn là một uyển từ và cách nói giảm nói tránh. Từ khi cử tri Anh quyết định rời Liên minh châu Âu (EU) thì cách giải quyết nào cũng là nan giải và nhứt đầu. Sau khi bà

Theresa May thất bại và bao nhiêu lần bàn cãi và gia hạn, thì tháng 10 tới chỉ có cách là ly hôn phủ phàng thôi, được gọi là “no deal Brexit”, tức là chia tay không còn gì để nói, mặc cho hai bên, EU và Anh nổi trôi ra sao với dòng đời. Nói là làm, yêu là cưới, không hợp là chia tay, và Brexit là “no deal”.

Cách dễ nhất để hình dung sự phức tạp này là tưởng tượng một cuộc ly hôn giữa hai vợ chồng. Bao nhiêu là chuyện: giờ thì ai đưa rước con đi học, ai lo cơm nước cho nó, xe máy thì thế nào, nhà cửa ra sao, tài khoản chia làm mấy, ai trả tiền cho cô giúp việc về quê, mà nếu cô ấy không về quê, vẫn ở lại với anh chồng thì sao, liệu chị vợ có chịu để lại chiếc bàn phấn và mấy bộ đồ ngủ? Ở tầm gia đình đã nhứt đầu như thế, ở tầm quốc gia và

đa quốc gia còn rắc rối cỡ nào, khi mà cột mốc phải tuyên bố dứt khoát đi hay ở đã sắp tới gần.

Khúc mắc trực tiếp và có lẽ là đầu tiên trước mắt là việc vận chuyển hàng hóa ở biên giới sẽ ứ đọng vì thủ tục hải quan. Tại cảng Dover, để giải quyết thủ tục hải quan cho các xe hàng vào ra sẽ mất một ngày rưỡi đến hai ngày thay vì chạy thẳng qua như lâu nay. Máy triệu người EU cư trú ở Anh sẽ ra sao khi họ mất quyền cư trú nghiêm nhiên ở đây vào đúng ngày 1-11-2019 khi tình giặc? Bộ Nội vụ Anh từng hăm he như vậy, rồi lại rút lời. Các dự báo về kinh tế đoán già đoán non là GDP Anh sẽ mất 6%. Nghiệp đoàn nhà đất thì báo giá nhà có thể xuống 5%, 10% hay là đến 20%. Người lặng im thì trầm tư chiêm nghiệm câu của chủ tịch EU: “Có một

chỗ đặc biệt dưới địa ngục dành cho những kẻ muốn ra đi mà không nghĩ trước về hậu quả”.

Quốc hội Anh đã mấy bận phủ quyết chuyện ra đi rũ áo, tức là “no deal”. Nhưng không đi thẳng thì làm gì, thương thuyết thì phải có đôi bên đồng ý, nhưng EU đã bằng ấy bận từ chối những đề nghị từ bên kia eo biển. Quốc hội Anh thì hết lần này tới lần khác phủ quyết các phương án ra đi mà Chính phủ trình. Cực chẳng đã, tân Thủ tướng Johnson đã viện tới nước cờ triệt buộc: nhờ nữ hoàng tạm “treo” Quốc hội lại để các ông bà nghị đỡ mè nheo.

Trong ví von trên về một gia đình chia rẽ, thì thủ tướng Anh là ông chồng, EU là bà vợ, nhưng Quốc hội Anh lại là cô nhân tình trẻ giúp việc trong nhà. Anh bỏ vợ thì ta đều đồng ý rồi, ai cũng mừng cả, nhưng em nhắc lại cái bàn phấn và mấy bộ đồ ngủ. Hôi đó anh bảo là mua cho em, đến khi bà bắt gặp thì anh bảo là mua cho vợ! Giờ chia tay, anh phải đòi lại mới công bằng. Cô nói đi nói lại thì anh khóa cửa bếp cho đến khi ký giấy ly dị. Đây là kế của Thủ tướng Johnson, cái gọi là “prorogation” (đình chỉ) Quốc hội, một sách lược hợp hiến, hợp pháp, nhưng vẫn là thô bạo ở một nền dân chủ lâu đời như Anh quốc.

Cần nhắc, nước Anh là một chế độ đại nghị, không phải là tổng thống chế và quyền lực của thủ tướng, tức hành pháp, do Quốc hội ban cho. Tính hợp pháp và chính danh của cương vị thủ tướng, bởi thế, là thông qua Quốc hội, khi thủ tướng không do cử tri trực tiếp bầu lên. Lập tức phe chống đối Johnson la làng là đã có “đảo chánh” và biểu tình dữ dội nổ ra. Về lý lẽ thì trong việc Brexit, ông Johnson biện bạch là ông chỉ thực thi mong muốn của cử tri, những người đã bằng lá phiếu trực tiếp đòi rời EU. Như vậy tính hợp pháp và chính danh về quyền hạn của ông, trong việc này thôi, đặt ở cuộc trưng cầu ý dân chứ không phải ở

Quốc hội. Tức là ông nói ông có quyền đẩy cô nhân tình vào bếp, khóa cửa lại cho cô bớt nói đi mấy hôm, nhằm giải quyết cho xong vụ ly dị đã. Một bên viện ra dân chủ trực tiếp và một bên viện ra dân chủ đại nghị.

TIẾP THEO LÀ GÌ?

Tại Quốc hội hiện hành, đa số của phe Bảo thủ chỉ hơn có 1 phiếu. Đã đành là họ bầu ông Johnson lên với đa số suýt soát này, nhưng có tới 20 đại biểu trong phe Bảo thủ cầm quyền nhưng lại chống Brexit “no deal”. Ông Johnson từng dọa sẽ đuổi những người này khỏi đảng vì tội bất tuân. Đây gọi là thành phần “nổi loạn”, nhưng chỉ nổi loạn trên vấn đề Brexit thôi, chứ chưa bất mãn đến mức phải chuyển phe mà bầu lên một thủ tướng của Đảng Lao động (vẫn gọi Công đảng) là ông Jeremy Corbyn.

Như vậy, ông Johnson có đa số để cầm quyền, nhưng không có đa số để thực hiện Brexit “no deal”. Ông Corbyn được đa số ủng hộ về việc xin gia hạn ở lại EU, nhưng không có đa số để cầm quyền. Vấn đề lại thêm phần phức tạp vì cả bà chị dâu lẫn cô em chồng đều cực kỳ chống đối cuộc ly dị: Bắc Ireland, Scotland, và cả xứ Wales đều có thể đòi ra riêng để vẫn ở lại EU, đồng nghĩa gia đình “Vương quốc thống nhất” (United Kingdom) có nguy cơ tan dần xé nhé.

Hiện giờ có 4 khả năng để giải quyết như sau, và phải kịp trước ngày 9-9.

(1) Quốc hội tranh luận và thông qua khẩn cấp: Cần có sự đồng ý của chủ tịch quốc hội. Các đại biểu sẽ thông qua một đạo luật hoãn Brexit lại. Tuy nhiên, các đại biểu phải đồng ý với nhau phần chi tiết, là điều chưa nắm chắc. Sau khi Hạ viện thông qua rồi thì Thượng viện cũng phải thuận, nhưng các thượng nghị sĩ phe Johnson có thể dùng chiến thuật câu giờ để cản trở việc thông qua trước ngày 9-9 tới.

(2) Quốc hội tuyên bố bất tín nhiệm thủ tướng: Giải pháp này sẽ đưa ông Corbyn lên làm thủ tướng tạm thời hay một người khác đứng đầu một “chính phủ đoàn kết quốc gia”. Ấm ghế rồi, tuy là tạm thời thôi, ông Corbyn sẽ tăng thêm uy tín và dễ thắng hơn trong bầu cử tới. Tuy nhiên, bầu cử mới chỉ có thể tổ chức sau ngày 30-10, tức là sau khi đã ra khỏi EU “no deal”.

(3) Kiện ra tòa về việc “treo giò” quốc hội: Khả năng này yếu vì bên tư pháp Anh không muốn dấn đưa với việc Brexit để mang một trách nhiệm có tính chính trị. Ra khỏi EU bằng cách này hay cách kia, “deal” hay “no deal”, không phải là chuyện của tòa án.

(4) Thình cầu hoàng gia: Các đại biểu chống đối có thể soạn một văn kiện gửi cho nữ hoàng bày tỏ bất mãn của họ về việc quốc hội phải ngưng họp. Hoàng gia như vậy phải đưa ra một quyết định chính trị, điều đi ngược với vai trò thực tế cố hữu của nữ hoàng Anh xưa nay là đội nón đẹp màu sắc rực rỡ và bế cháu nội mang ra giới thiệu cho thần dân, loan tin mừng con trai hay con gái.

Tóm lại, cho đến nay thì chẳng biết được thế nào. Phe đối lập thì hoang mang và chia rẽ, thành phần “nổi loạn” không rõ có đến mức mang gươm theo địch, còn tùy theo hậm hực cá nhân của các vị cựu bộ trưởng trong chính phủ Bảo thủ trước bị ông Johnson hát căng và các địch thủ cũ bị ông loại trừ trong cuộc đua về số 10 đường Downing trước kia. Nhờ đó, cũng có thể phe Lao động sẽ lên nắm quyền trong cuộc bầu cử sắp tới. Cũng không loại trừ khả năng Vương quốc thống nhất đi đến phân ly. Brexit “no deal” coi như không còn tránh được nữa, và vấn đề là hậu quả trầm trọng đến mức nào. Trong vài năm tới, Anh sẽ tiếp tục sống trong khủng hoảng và bất ổn, chỉ ít là về mặt kinh tế. Một khi đã ra khỏi EU rồi thì vấn đề tiếp theo, cũng chia rẽ và mâu thuẫn tứ phía, là hợp tác thương mại song phương với các đối tác khác ở mức nào, liệu có bù đắp được gì hay không. Sau ly hôn là việc tìm vợ hay là chồng mới. Cũng không biết ông Johnson có còn ở đó mà vô đầu bút tai cho mái tóc đã rối của ông càng rối thêm khi cố gắng đóng tiếp vai trò lịch sử và định mệnh đã an bài cho ông hay không? ■

Trên lý thuyết, nữ hoàng Anh có quyền từ chối yêu cầu của chính quyền trong việc “treo” quốc hội, nhưng về mặt luật điều đó là bất khả thi. Theo quy chế dân chủ đại nghị kiểu Anh, nữ hoàng ra quyết định theo khuyến nghị từ thủ tướng. Điều đó đồng nghĩa quyết định về việc khi nào quốc hội bị đình chỉ và nhóm họp lại do chính phủ đưa ra, và Điện Buckingham chỉ “đóng dấu” cho xong thủ tục mà thôi.